

Májové konvalinky

Modrotlačová forma mesiaca máj 2023

Modrotlač vs. červenotlač. V našej oblasti je známa hlavne modrotlač v modrých farebných variantoch, ale v okrajovej južnej časti susediacej s okresom Trenčín boli obľúbené tzv. turecké šatky nazývané *turečáki*, olejové šatky *olejki*.

Boli to štvorcové šatky *ručníki* rôznych veľkostí, charakterizované červenou podkladovou farbou rôznych odtieňov, pestrofarebnými kvetinovými či orientálnymi vzormi a špecifickým spôsobmi úpravy. Ženy ich nosili uviazané v tyle, pod krkom, zdobili májky, svadobné zástavy, používali sa na výzdobu rukávov ženských kabaničiek... S modrotlačou majú spoločnú technológiu s využitím formy a rezervy. Rozdiel je v podkladovej farbe, ktorá je červená, a bohatej pestrofarebnosti vzorov. Dlhو zostávali technológia a farbivo utajované pred západným svetom. U nás známe nárečové výrazy *turečák* a *olejka* odkazujú na ich pôvod a technológiu farbenia. Z Indie cez Perziu, Turecko, Grécko sa od polovice 18. storočia dostávajú prvé farbierne „tureckej červenej“ do Francúzska a neskôr do okolitých krajín. Pre propagáciu tureckej červenej, z ktorej výroby sa dobre predávali, Luis Philippe nechal ušit' svojim vojakom červené uniformy. Aj tu sa technologický pokrok nezastavil a začal sa na farbenie používať tzv. turecký červený olej.

Nie je nám známe, že by sa turecké šatky u nás vyrábali. Do nášho prostredia sa dostávali výrobky z oblasti južnej Moravy, kde sa pravdepodobne tiež distribuovali z nemecky hovoriaceho prostredia. Spoločnosť na červené farbenie Jenny & Schindler bola v roku 1825 založená vo Švajčiarsku v meste Hard pri Bodamskom jazere.

Móda tureckých šatiek sa ujala a spolu s výrobou, prípadne výrobkami, expandovala aj do iných krajín. Kritický postoj k prijímaniu tureckých šatiek do ľudového odevu zaujal v roku 1920 Joža Uprka, ktorý žil v rokoch 1922-1937 v Klobušiciach pri Ilave. Ich nosenie považoval za úpadok; prijímanie pestrejších materiálov (nefunkčných ozdobných stúh do pása) do ľudového odevu vnímal ako snahu o vizuálne zjednotenie, pôvodne farebne striedmejšieho, no o to vkusnejšieho ľudového odevu.

Pre tento mesiac sme pre vás pripravili modrotlačovú formu so vzorom **Májové konvalinky**.

Použitá literatúra:

Knoepfli, A.: *Die Sulzersche Rotfarb und Kattun-Druckerei zu Aadorf*. In : Thurgauer Jahrbuch. 26/1951. s. 24-38.

Uprka, J. *Vázání šátků I*. Díl I. Kroměříž, 1920.

TEXT: PhDr. Richard Benech, etnológ Vm v PB

GRAFIKA: Mgr. Janka Chudovská, Vm v PB